
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

УДК 373.2.011.3–51–053.4:364–787.522

Світлана Бурсова

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
У РАМКАХ ВИВЧЕННЯ СПЕЦКУРСУ
«ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ
У ПЕРІОД АДАПТАЦІЇ ДО ДНЗ»

У статті аналізується зміст та методичні аспекти викладання спецкурсу студентам стаціонарного відділення напряму підготовки «Дошкільна освіта». Окреслюються шляхи організації навчального процесу, що сприяють підготовці майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до впровадження педагогічної підтримки дітей. Представлені основні професійно-педагогічні компетентності, які необхідно сформувати у студентів для роботи з дітьми раннього віку у період адаптації до умов дошкільного навчального закладу.

Ключові слова: спецкурс, майбутні вихователі, професійно-педагогічні компетентності, змістовий модуль, лекція, практичне заняття, самостійна робота, індивідуальне навчально-дослідне завдання.

Головна мета дошкільної освіти – створити сприятливі умови для особистісного становлення дітей, забезпечити збалансований розвиток, узгодженість у житті основних тенденцій до самореалізації, саморозвитку та самозбереження, формування життєвої компетентності, розвитку ціннісного ставлення до світу природи, культури, людей, самих себе [1]. Розвиток сучасної особистісно-орієнтованої освіти передбачає впровадження нових інноваційних педагогічних технологій, які сприятимуть всебічному розвитку особистості та покращенню процесу адаптації дітей до дошкільного навчального закладу. Однією з таких технологій є педагогічна підтримка, до застосування якої мають бути готові майбутні вихователі у педагогічній діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій довів, що з боку науковців та практиків наявний стійкий інтерес до вивчення питання полегшення процесу адаптації дітей раннього віку до дошкільного навчального закладу, створення належних умов для максимальної реалізації дитячого потенціалу та пошуку гуманних форм взаємодії дитини і дорослого. Саме це і є основними завданнями педагогічної підтримки дітей у процесі їхнього пристосування до умов дошкільного закладу. Увага педагогів до сумісного розв'язання проблеми адаптації дитини до ДНЗ відображена у наукових працях сучасних вітчизняних учених (Т. Гурковської, Т. Жаров-

цевої, Н. Захарової, А. Кожиної, О. Кононко, О. Кульчицької, Т. Науменко, В. Оржеховської, Л. Стреж та ін.).

Людмила Стреж вважає, що важливим у адаптаційний період дітей є інформаційно-просвітницька робота психолога з педагогами та батьками. Для полегшення адаптації дитини педагоги та психологи мають тісно співпрацювати із сім'єю: надавати практичні рекомендації щодо організації життєдіяльності малюка вдома та в дитячому садку; допомагати батькам новоприбулої дитини усвідомити психічне навантаження, що доведеться пережити дитині, й відповідно підтримати її [8].

Тетяна Гурковська у своїх працях розкриває чинники, які зумовлюють складності адаптаційного процесу та шляхи їх подолання; звертає увагу на розвиток активного мовлення дитини, формування предметно-практичної діяльності, уміння спілкуватися з однолітками, що є запорукою легкої адаптації та неможливе без участі дорослих. Науковець стверджує, що учасниками адаптаційного процесу є діти, їхні батьки та педагоги, і від того, настільки кожний з учасників буде включений у цей процес, залежить швидкість та успішність пристосування дитини до дошкільного навчального закладу [2].

Розглядаючи проблему адаптації дітей раннього віку до ДНЗ, Наталія Захарова наголошує на тому, що характер перебігу при звичаєння дитини до дитячого садка значною мірою залежить від позиції дорослих – батьків та вихователів. Вона розробила адаптаційно-розвивальну технологію, до якої входить три програми: адаптаційно-розвивальна програма для дітей, програма семінару-практикуму для вихователів дошкільних закладів та освітньо-тренінгова програма для роботи з батьками в адаптаційний період. Отже, свою роботу вчена, насамперед, присвятила підготовці вихователів та батьків до роботи з дітьми в адаптаційний період [3].

У адаптаційний період дитина раннього віку має велику потребу у розумінні, прийнятті, захисті, допомозі, співпереживанні. Тому виникає необхідність впровадження вихователями ідей педагогічної підтримки у навчально-виховний процес дошкільного навчального закладу.

Науковці пропонують різні методи розв'язання проблеми адаптації дітей до умов дошкільного навчального закладу, проте особливе місце у їхніх працях надається проблемі підготовки вихователя до полегшення процесу адаптації дітей дошкільного віку. Ми розробили спецкурс «Організація педагогічної підтримки дітей у період адаптації до ДНЗ» для студентів напряму підготовки 6.010101 – дошкільна освіта.

Метою статті є представлення розробленого спецкурсу, спрямованого на підготовку майбутніх вихователів до застосування педагогічної підтримки у роботі з дітьми в період їхньої адаптації до умов дошкільного закладу.

З метою підготовки майбутніх вихователів до здійснення педагогічної підтримки студентам пропонується вивчення спецкурсу

«Організація педагогічної підтримки дітей у період адаптації до ДНЗ», опанування якого сприятиме поглибленому розумінню проблем навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу, розширенню обсягу знань з «Дошкільної педагогіки» та «Дитячої психології».

Метою спецкурсу є формування об'єктивного цілісного уявлення майбутніх вихователів про організацію педагогічної підтримки дитини в період адаптації її до дошкільного навчального закладу та набуття студентами професійно-педагогічних компетентностей: діагностично-прогностичної, організаційно-педагогічної, освітньо-виховної, оздоровчо-профілактичної та консультативно-координальної.

Завданнями спецкурсу є формування у студентів теоретичної бази знань про сутність, види, функції педагогічної підтримки дитини; висвітлення особливостей діяльності вихователя в умовах педагогічної підтримки дітей у період адаптації до ДНЗ; оволодіння студентами відповідними компетентностями; підготовка до практичного втілення набутих знань у сучасних умовах діяльності дошкільних навчальних закладів.

Обсяг дисципліни складає 36 годин (1 кредит за шкалою ECTS), опанування якого передбачає такі види діяльності: лекційні заняття, практичні заняття, самостійна робота та виконання індивідуального навчально-дослідного завдання.

Спецкурс спрямований на стимулювання творчої активності студентів; на формування вмінь приймати оптимальне рішення в конкретній ситуації подолання труднощів, які виникають у дітей в період адаптації; на сприяння розвитку проблемно-пошукового мислення студентів; формування у них професійно-педагогічних компетентностей, які сприятимуть подальшій педагогічній роботі. Передбачається, що в результаті сформованості у майбутніх вихователів діагностично-прогностичної компетентності, студент зможе виявити індивідуальні особливості кожної дитини, діагностувати рівень її розвитку, виявляти труднощі, що виникають у дитини в період адаптації, використовувати дослідницькі методи професійної діяльності. Сформованість організаційно-педагогічної компетентності сприятиме успішному плануванню та прогнозуванню педагогічної підтримки, педагогічному управлінню поведінкою та різними видами діяльності дітей, організації роботи з батьками. За рахунок освітньо-виховної компетентності студент створюватиме розвивальне середовище та належні умови для полегшення процесу адаптації, застосовуватиме методи та прийоми роботи з дітьми та батьками, здійснюватиме індивідуальний підхід до них, встановлюватиме і регулюватиме взаємини з дітьми. Створення позитивного емоційного клімату в дитячому колективі, охорони нервової системи, збереження та зміцнення фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я

кожної дитини відбуватиметься за умови сформованості оздоровчо-профілактичної компетентності, забезпечення взаємодії дошкільного навчального закладу та сім'ї, організація інформаційно-просвітницької роботи з батьками – за умов сформованості консультативно-координальної компетентності.

Дисципліна складається із двох змістових модулів: «Теоретичні основи адаптації дітей до ДНЗ» та «Педагогічна підтримка дітей у період адаптації до ДНЗ» [5]. У першому змістовому модулі розглядаються питання, присвячені сутності поняття «адаптація», характеристики її видів (фізіологічної, психологічної, психічної і соціальної) та фаз адаптаційного процесу (гостра, підгостра, компенсації); ретроспективному аналізу проблеми адаптації; характеристиці труднощів, що виникають у дітей в адаптаційний період (несформованість навичок самообслуговування та пізнавальної діяльності, низький рівень мовленнєвого розвитку, індивідуальні особливості кожної дитини, що зумовлені станом здоров'я, типом нервової системи та умовами виховання в сім'ї). Зміст цього змістового модулю передбачає вивчення поняття «дезадаптації» та особливості її проявів (відсутність позитивної установки на відвідування дитячого садка, несформованість предметно-практичної діяльності, підвищена хворобливість, загальна загальмованість, різка зміна настроїв, часті вибухи роздратування й гніву, високий ступінь замкнутості, неадекватна самооцінка, стан тривоги, асоціальні форми поведінки, схильність до руйнівних дій, гіперактивність, необізнаність з конструктивними формами спілкування тощо). На вивчення змісту першого модулю заплановано 6 годин лекційних занять, 6 годин – практичних, 3 години на самостійну та 3 години на індивідуальну роботу [6].

У другому змістовому модулі «Педагогічна підтримка дітей у період адаптації до ДНЗ» розглядаються такі питання: дефініція поняття «педагогічна підтримка», її принципи (згода дитини на допомогу і підтримку; опора на наявність сили; орієнтація на здібності дитини самостійно долати перешкоди; сприяння та співпраця; доброзичливість; конфіденційність; реалізація принципу «Не нашкодь»; захист здоров'я, прав, людської гідності) та види (безпосередня, опосередкована, випереджаюча, своєчасна, підтримка-наслідок); етапи впровадження педагогічної підтримки (підготовчий, інформаційний, діяльнісний, аналітичний) та їх педагогічні умови (гуманний характер стосунків суб'єктів навчально-виховного процесу, створення розвивального середовища, професійна компетентність педагогічного колективу, єдність вимог до дитини в сім'ї та в дошкільному навчальному закладі); консультативна та інформаційно-просвітницька робота з педагогами та батьками. Для опанування змістом даного змістового модулю передбачено 6 годин лекційних занять, 6 годин – практичних, 3 години на самостійну та 3 години на індивідуальну

роботу [6].

На практичних заняттях зі спецкурсу ми пропонуємо більш детальний розгляд окремих теоретичних положень, що відбувається у формі бесіди та дискусії. Під час даної форми роботи здійснюється перевірка та обговорення виконаних творчих самостійних завдань.

Виконання самостійної роботи передбачає опрацювання не лише питань теоретичного характеру (порівняльна характеристика поглядів науковців до проблеми адаптації дітей дошкільного віку, визначення причин виникнення категорії «педагогічна підтримка»), але і виконання практичних завдань: добір діагностичних методів для визначення основних компетенцій дітей раннього віку (фізичної, соціально-моральної, емоційно-ціннісної, пізнавальної, мовленнєвої, художньо-естетичної, творчої); підбір допоміжних матеріалів для вихователів, що можна використовувати в інформаційно-просвітницькій роботі.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання розраховане на осмислення, узагальнення та практичне застосування знань, отриманих під час лекційних занять та самостійної роботи, і полягає у виконанні завдань, передбачених програмою. Студентам пропонується виконати такі завдання: на основі здобутих знань та практичної діяльності під час проходження практики, скласти психологічний портрет дитини другого або третього року життя у період адаптації (групу і фазу адаптації студент обирає самостійно); скласти приблизний план роботи вихователя з батьками, діти яких адаптуються до умов дошкільного закладу [5].

Таким чином, під готовністю майбутніх вихователів до організації педагогічної підтримки дітей раннього віку у період адаптації до ДНЗ ми розуміємо цілісну особистість, що характеризується сукупністю сформованих основних професійно-педагогічних компетентностей (діагностично-прогностичної, організаційно-педагогічної, освітньо-виховної, оздоровчо-профілактичної та консультативно-координальної), наявність яких є необхідною умовою для впровадження педагогічної підтримки у роботу вихователя в адаптаційний період дошкільників.

Нами передбачено, що в результаті вивчення спецкурсу «Організація педагогічної підтримки дітей у період адаптації до ДНЗ» студенти засвоюють основні поняття та терміни; особливості індивідуального психічного та фізичного розвитку дітей, основні способи діяльності вихователя в умовах педагогічної підтримки тощо. Провідними вміннями майбутніх вихователів мають бути здійснення власної педагогічної діяльності в умовах гуманістичного, особистісно-орієнтованого навчання й виховання; впровадження доцільних видів та прийомів педагогічної підтримки дітей у період адаптації до ДНЗ; вміння аналізувати та проектувати власну діяльність відповідно до принципів педагогічної підтримки; здійснення самоаналізу власної діяльності в умовах педагогічної підтримки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти / [Богуш А. М., Беленька Г. В., Богінч О. Л., Гаврик Н. В]. – К. : Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Гурковська Т. Вперше до дитсадка / Тетяна Гурковська // Дошкільне виховання. – 1998. – № 2. – С. 18–19.
3. Захарова Н. Адаптація дітей до дитсадка : семінари для педагогів та батьків / Наталія Захарова // Дошкільне виховання. – 2006. – № 4. – С. 8–13.
4. Кідіна Л. М. Формування фахових компетенцій майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу [Електронний ресурс] / Л. М. Кідіна // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2010. – №(6). – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nsod/2010_1/Kidina.pdf.
5. Організація педагогічної підтримки дітей у період адаптації до ДНЗ : навчальна програма спецкурсу [для студентів стаціонарної форми навчання, галузь знань 0101 Педагогічна освіта, напряму підготовки 6.010101 Дошкільна освіта / укладач С. С. Бурсова]. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2012. – 14 с.
6. Організація педагогічної підтримки дітей у період адаптації до ДНЗ : робоча програма спецкурсу [для студентів стаціонарної форми навчання, галузь знань 0101 Педагогічна освіта, напряму підготовки 6.010101 Дошкільна освіта / розробник: І. В. Карапузова]. – Полтава : ПНПУ, 2012. – 16 с.
7. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nam.kiev.ua/norm/pro_org.htm.
8. Стреж Л. Сходинки адаптації дітей раннього віку / Людмила Стреж. – К. : Шк.світ, 2009. – 128 с.